

Emlékezés a Parlamentben a 15 éves Kisebbségi Törvényről

Két kiemelkedő rendezvényen is megemlékeztek a 15 éves Kisebbségi Törvényről: az Országház Kupolatermében 2008. december 18-án, a Kisebbségek Napján a díjátadást megelőzően, Csizmár Gábor államtitkár mondott köszöntőt, Ilze Barnad-Kehris, az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Keretegyezménye Tanácsadó Bizottságának első elnökhelyettese és Dr. Kardos Gábor, az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája Szakértői Bizottságának tagja elemezte a törvényt és gyakorlati megvalósulását. 2008. december 3-án a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében a nemzeti és etnikai jogok országgyűlési biztosa, Dr. Kállai Ernő, a Magyar Tudományos Akadémiával közösen tartott konferenciát. E konferencia anyagából Fuzik Jánosnak, az Országos Szlovák Önkormányzat elnökének előadását adjuk közre.

Csizmár Gábor államtitkár köszöntője

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Immár több mint másfél évtizede, hogy az Országgyűlés 1993. évi nyári rendkívüli ülészakán, többéves előkészítést és vitákat követően elfogadta a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvényt. Évtizedes adósságot törlesztett ezzel a magyar parlament, hiszen a második világháborút követően, noha tervezetek, elképzelések születtek, a hazánkban élő nemzeti és etnikai kisebbségek helyzetének átfogó, részletes jogszabályi rendezése nem valósult meg.

A magyar állam története, sőt sorsa a kezdetektől fogva egybefonódott az területén élő, vagy ide bevándorolt, illetve behívott más népcsoportok történetével és sorsával. A nemzetiségi kérdés és a nemzetiségek jogi státusának rendezése csak a nemzeti gondolat XIX. századi térhódításával, a modern polgári állam megteremtésének igényével összefüggésben vált a magyar állami lét egyik sarkalatos, középponti kérdésévé.

Sajátos paradoxon, hogy a nemzetiségi problematika rendezésére többször is megkísérelte a magyar politikai vezetés. 1849 nyarán a képviselőháznak a nemzetiségek jogairól hozott határozata vagy a magyar–román megbékélési tervezet ugyanúgy már nem volt képes érdemben befolyásolni a végkifejletet, a szabadságharc bukását. A kiegyezést követő évben elfogadott, és a korabeli Európában kétségtelenül progresszívnek számító nemzetiségi törvény kedvező hatásait pedig lerontották a későbbi jogalkotási és végrehajtási „korrekciók”.

A történelmi előzményeket és azt figyelembe véve, hogy a XX. század viszontagságai következményeképpen a magukat kisebbséghez tartozónak

vallók száma a rendszerváltás idejére jelentősen lecsökkent, az 1993-as kisebbségi törvény elfogadásával – minden kompromisszumos megoldása ellenére – felelősen döntött a magyarországi politikum. A kisebbséghez tartozók kollektív és egyéni jogainak kinyilvánításával, a kisebbségi önkormányzati rendszer megteremtésével – illetve a kisebbségi ombudsman intézményének létrehozásával – Európában egyedülálló kisebbségvédelmi rendszer jött létre. Sajnálatos, hogy megoldásai mind a mai napig egyedülállóak kontinensünkön.

A nemzeti önazonosság megőrzésére és fejlesztésére – vagy ugyancsak régebbi és talán szebb termino-

lógiával élve: a nemzetiségi szabadság biztosítására – a Magyar Köztársaságban kialakított rendszer gyakorlati működésének első évtizede számos problémát, hiányosságot hozott felszínre. Nem véletlen, hogy az elmúlt tizenöt évben a törvény kisebb-nagyobb módosítására többször is sor került. Az alapok azonban jóknak bizonyultak.

2004-ben az egyenlőségre és a megkülönböztetés tilalmára vonatkozó alkotmányos normák törvényi kibontásával a kisebbségvédelem rendszere fontos elemmel egészült ki. Egy évvel később pedig a kisebbségi önkormányzatiság reformja azt célozta, hogy a mindennapi működés jobban megfeleljen a kisebbségi igényeknek.

Mára több mint kétezer kisebbségi önkormányzat tevékenykedik szerte az országban. A kulturális autonómia kiteljesedéseként az országos kisebbségi önkormányzatok fenntartásában számos művelődési, oktatási intézmény ad keretet a kisebbségi kultúra ápolásának és továbbvitelének.

Meggyőződésem, hogy Magyarországnak és a közép-európai régió más országainak csatlakozása az Európai Unióhoz hasonlóképpen kedvező hatást gyakorol nemcsak a hazánkban élő, de a térség valamennyi kisebbségi közösségére, érdekeik érvényesítésére, önazonosságuk megőrzésére.

1992-ben az ENSZ Közgyűlése december 18-án fogadta el a nemzeti és etnikai, vallási vagy nyelvi kisebbséghez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozatot, amely akkor igazi áttörésnek számított a világszervezetben. Az 1990-es évek első felében ugyan több fontos nemzetközi dokumentum született a kisebbségvédelem terén, a kisebbségek iránti elkötelezettsége szimbolikus megjelenítésére a magyar kormány mégis az univerzális hatókörű nyilatkozat elfogadásának napját nyilvánította Magyarországon a Kisebbségek Napjává.

Köszöntöm a mai emlékülés két kiváló szakértőjét, Ilze Brands-Kehris asszonyt, a Lett Emberi Jogi Központ vezetőjét és az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Tanácsadó Bizottságának első elnökhelyettesét,

és Kardos Gábor tanszékvezető egyetemi tanár urat, a kisebbségi nyelvi karta Szakértői Bizottságának tagját, akik az elmúlt években, évtizedekben közölt publikációikkal, a kisebbségek érdekében nemzeti és nemzetközi szinten kifejtett tevékenységükkel hathatósan járultak hozzá a kisebbségek helyzetének jobb megértéséhez és érdemi javításához.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az évfordulók alkalmat adnak a számvetésre is. A kisebbségi törvény, bár nyilván jobbítható, de maradandó alkotása a magyar törvényhozásnak, amely megfelelő keretet biztosít a nemzetiségi identitás megőrzéséhez, mindennapi megéléséhez. Ez nem jelenti azt, hogy ezzel letudtuk volna a kötelezettségeinket. A Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek megmaradása, identitásuk legteljesebb megélésének lehetősége a magyar állam folyamatos figyelmét, támogatását igényli, amit a jövőben is bizton ígérhetek.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

„...a magyar törvény példaként szolgál.”

Ilze Brands-Kehris előadása

Nagy megtiszteltetés, hogy az Európa Tanács Kisebbségvédelmi Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának képviselőjeként részt vehetek a mai emlékülésen. Ma a Kisebbségi törvény magyar országgyűlés általi elfogadásának 15. évfordulóját ünnepeljük, míg 2008 októberében a Keretegyezmény 10. évfordulójáról emlékeztünk meg. A törvény tehát még a Keretegyezmény adaptálását megelőzően került elfogadásra, s valójában ez volt az első átfogó kisebbségi törvény a berlini fal leomlását követően. Ezt már önmagában is érdemes megünnepelni. Magyarország az Európa Tanács tagállamai közül elsőként írta alá és ratifikálta a Kisebbségvédelmi Keretegyezményt, ráadásul már teljesített két monitoring kört is, melyek a Tanácsadó Bizottság helyszíni látogatását, jelentéseket, valamint a Tanácsadó Bizottság Véleményét és a Miniszterek Tanácsának Határozatát foglalták magukba. Magyarország az első a harmadik monitoring körben is, amely az ország-jelentéssel, 2009 februárjában meg is kezdődött.

Magyarország komolyan vette a Keretegyezmény hatálya alá tartozó kötelezettségeket, jó gyakorlati példát mutatott a többi részes államnak a jelentések (többé-kevésbé) időben történő leadásával, azok ter-

jedelmes és magas minőségű kivitelezésével, a jelentés elkészítésekor a nemzeti kisebbségek képviselőivel folytatott konzultációkkal és a Tanácsadó Bizottság Véleményének korai megjelentetésével. Ez a nemzeti kisebbségek jogai iránti következetes elkötelezettség és a Keretegyezmény Titkárságával, illetve a Tanácsadó Bizottsággal minden tekintetben megmutatkozó együttműködő szellem, valamint a regionális rendszer és mechanizmusok megerősítéséhez való jelentős hozzájárulás példaértékű a nemzeti kisebbségi jogok védelmének területén.

Attól eltekintve, hogy egyike az első átfogó jogszabályoknak, az 1993-as törvény innovatív és progresszív volt. Kellő figyelmet kapott a nemzeti kisebbségek jogainak védelméért-előmozdításáért folytatott általános munkában is. A Tanácsadó Bizottság érdeklődéssel tanulmányozta a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvényt, különösen az általa bemutatott helyi és országos kisebbségi önkormányzati rendszert, s arra a következtetésre jutott, hogy „ezek megengedik, és valóban megerősítik a nemzeti és etnikai kisebbségek közéletben való részvételét”.

Ugyanakkor kifejezte kétségét az önkormányzatok gyakorlati működésének sajátos aspektusaival kapcsolatban. (Különösen az országos kisebbségi

önkormányzatok panaszai miatt a törvényhozásban való elégtelen részvétel kapcsán, de ugyanígy a választási rendelkezések okán, amelyek szerint azok a személyek is, akik nem tartoznak a kérdéses nemzeti kisebbséghez megválaszthatók az önkormányzatba. A pénzügyi támogatás kérdései, a helyi önkormányzatok és a települési kisebbségi önkormányzatok közötti kooperáció kérdésköre is ezek közé tartozott). A Bizottság mégis „jóváhagyással megjegyezte, hogy a magyar hatóságok maguk értékelhetik az önkormányzatok eddigi működésének tapasztalatait”. A nyílt magatartás, az önkritikára való képesség s a fejlődés szükségességének elismerése – miként azt Magyarország esetében tapasztalhatjuk –, ami a hiteles elkötelezettség és a demokratikus érettség jelennek tekinthető, mindig méltányolást nyert a Bizottság részéről. (Sajnos ezek az erények nem mindig jellemzik az Európa Tanács valamennyi tagállamát.)

A Bizottság nyomon követte az ügyeket és a második Tanácsadó Bizottsági Véleményben (2004), hangsúlyosabb aggodalmát fejezte ki az észlelt hiányosságokkal kapcsolatban. Jelezte, hogy a kérdéses kisebbséghez nem tartozó személyek önkormányzatokba történő megválasztása miatt rosszabbodott a helyzet, s számos feszültség alakult ki a helyi és a települési kisebbségi önkormányzatok között az oktatással kapcsolatban is. A Véleményben, azonban csak úgy, mint az életben, a Tanácsadó Bizottság ismételtlen nagyra értékelt, hogy a hatóságok ezekkel a problémákkal tisztában vannak és méltányolta a jogszabályi módosítások kidolgozására tett folyamatos igyekezetet, amely e problémáknak kezelésére irányult (s amelyeket a következő évben fogadtak el).

Mit jelez mindez nekünk? 1993-ban az átfogó és progresszív törvény elfogadása – amely az országgyűlésben a szavazatok 96%-át kapta a törvényhozó konszenzuális akaratának tiszta megnyilvánulása volt a nemzeti kisebbségi jogok magas szintű védelmének és előmozdításának garantálása felé. A törvényhozás és a kormány, valamint az országgyűlési biztos s egyéb független szereplők e jogok iránti folyamatos elkötelezettsége az elmúlt évek során szintén azt mutatja, hogy ez az elkötelezettség szüntelen és állandó, nem pedig az állami érdekek halvány vagy rövid távú megjelenítése. A törvény végrehajtásának figyelemmel kísérésére, az időszzerű helyzet elemzésére irányuló szándék, s a módosításokon keresztül megvalósuló további fejlesztések szükségességének elismerésére, növelte az átláthatóságot, a fejlődést és a hatékony működést. (Ugyanilyen fontos volt a nemzeti kisebbségek képviselőivel folytatott állandó konzultáció.) Mindez jól mutatta a hatóságok szándékának komolyságát, hogy a teljes befogadásért és a nemzeti kisebbségek jogainak tiszteletben tartásáért dolgoznak.

A törvények ugyanis a társadalmi erkölcsre és értékekre, a társadalom intézményei s tagjai közötti elvárásokra reflektálnak. A jogszabályokat sajátos szöveggörnyezethez kell igazítani, amely mind megfogalmazásban, mind értelmezésben nyitott

a módosítások felé. Maga a Keretegyezmény is – amely hasonló elvekre épül – élő eszköz, amelynek kontextusa a fejlődésekkel együtt alakul. A kisebbségi jogok védelme folyamatosan időszzerű munka. Az 1993-as törvény fő elemei a Tanácsadó Bizottság szempontjából: a közéletben való részvétel; bizonyos kérdésekben – a „tisztá” kulturális autonómiát (beleértve az oktatást is) fokozatosan meghaladó – autonómia biztosítása. Ilyen a nemzeti kisebbségi koncepció kialakítása is (például a Keretegyezmény alkalmazási területén egy fontos definíció felállításával, amely – bár tizenhárom nemzeti kisebbséget azonosít – még mindig megengedi egyéb csoportok hozzáadását), valamint a nemzeti kisebbségi azonosulás elvként való hangsúlyozása is. Mindezek az elemek biztosítják, hogy a magyar törvény példaként szolgáljon az elemzésre s ösztönző legyen más országok és a Tanácsadó Bizottság számára.

Most pedig essék néhány szó a Keretegyezményről! Bár az egyezmény nyilvánvalóan egységes egészként működik, ugyanakkor néhány alapvető cikkelye kiemelhető.

A 3. cikkely a nemzeti kisebbségi identitásról és az egyezmény alkalmazási területéről, a 4. cikkely pedig az egyenlőségről és az antidiszkriminációról szól. (Magyarország alapvető fontosságú kiegészítő, hátrányos megkülönböztetés elleni törvényhozását a Tanácsadó Bizottság a Véleményében is kiemelte, a roma kisebbség jogainak és szükségleteinek létfontosságú hangsúlyozásával együtt);

A 15. cikkely a társadalmi, gazdasági, kulturális és közéletben való hatékony részvétel elvárásait foglalja össze.

A Tanácsadó Bizottság „*Kommentár a részvételről*” címmel 2008-ban elfogadott egy tematikus dokumentumot is. A politikai életben, a közügyekben való részvétel egészen eddig több figyelmet kapott, mint a 15. cikkely hatálya alá tartozó egyéb aspektusok. Ennek fontosságától semmiképp nem elvonatkoztatva, a Tanácsadó Bizottság elismerte, hogy a jövőben növelni szükséges a szociális-gazdasági aspektusra történő összpontosítást. Mindazonáltal a nemzeti kisebbségek politikai részvétele továbbra is a nemzeti kisebbségi jogok, sőt a demokrácia érvényesülésének létfontosságú szempontja marad mind az őket foglalkoztató sajátos kérdések esetében, mind az állam politikai életében általában felmerülő ügyek viszonylatában.

Ez a kommentár a Tanácsadó Bizottság 1999-2007 közötti időszakban felhalmozódott, a Véleményekben összesített tapasztalataira épít. Minden alkalommal láthattuk ugyanis, hogy az említett 15. cikkelyt – éppúgy, mint a többi – egyre inkább megtöltötték tartalommal, a cikkely és a magyarázó jelentés megfogalmazásának részletesebb értelmezésével. A politikai részvétel mechanizmusai a speciális alkotmányos rendelkezések és a helyi szint – vagy a téma-specifikus konzultatív mechanizmusok és az informális csatornák – között mozognak. Tisztában vagyunk azzal, hogy sok konzultatív vagy párbe-

széd jellegű mechanizmus inkább formális, mintsem hatékony. (A konzultatív tanácsok elburjánzása például valójában nem a hatékony részvételt mutatja.) A középpontban pedig mindenképpen a részvétel hatékonyságának kellene állnia, tekintet nélkül a választott formákra és eljárásokra. A kulturális vagy területi autonómia-rendelkezések a nemzeti kisebbségi részvétel megerősítésének egy potenciálisan sikeres módjaként értelmezhetők. Ez az anyag egyébként részben szintén a magyar példát használta fel.

Az világos, hogy tiszta és sajátos jogi alapra van szükség a megfelelő mechanizmusok kialakítása, a részvétel érdekében. Létfontosságú mind átfogó, mind speciális törvény elfogadása. Mindazonáltal a végső teszt – a puding próbája – ezen intézkedések, törvények és konvenciók gyakorlati végrehajtása, a nemzeti kisebbségek helyzetének javításában általuk betöltött szerep. Ez maga után vonja azt a felelősséget, sőt kötelezettséget, hogy biztosítsa a kisebbségi intézmények és politikák helyét, s folyamatosan ellenőrizték, értékeljék és fejlesszék tovább az eredményeket (természetesen a nemzeti kisebbségekkel folytatott alapos konzultáció nyomán).

A Tanácsadó Bizottság várakozással tekint a magyar hatóságokkal történő folytatólagos együttműködésre és párbeszédre, s az ország-jelentés átvételével a harmadik beszámolási ciklus kezdetére. A magyar fél részéről a nemzeti kisebbségek védelme tekintetében megmutatkozó állandó támogatás, fontos hozzájárulás a munkánkhoz. A Kisebbségvédelmi Keretegyezmény előkészítésében való magyar részvételről sem feledkezünk meg. Az országnak az Európa Tanács kisebbségpolitikai munkacsoportja (DH-MIN) létrehozásában játszott szerepe is lényeges volt, éppúgy, mint a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos kormányközi munka általános támogatása. A Tanácsadó Bizottság hálás a Keretegyezmény támogatásáért és a Miniszterek Bizottságában végzett munkáért, amely segít megerősíteni a monitoring mechanizmusokat s elősegíti a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítását, valamint a közös európai kulturális örökségért végzett átfogó munkánk sikerét.

Nagy örömmel várjuk közös munkánk folytatását. Kérem, fogadják bizottságom legőszintébb jókívánságait ezen a különleges ünnepnapon!

A Kisebbségi törvény európai összefüggéseiről és jelentőségeiről

Dr. Kardos Gábor előadása

Nagy öröm és megtiszteltetés a számomra, hogy a kisebbségi törvény elfogadásának tizenötödik évfordulója alkalmából, megoszthatom önökkel néhány gondolatot a magyar kisebbségvédelmi rendszerről.

Mielőtt azonban erre rátérnék, engedjék meg, hogy átadjam az Európa Tanács Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája Szakértői Bizottsága elnökének, Stefan Oeter úrnak üdvözetét és jókívánságait, aki nagyon jól ismeri a magyar kisebbségvédelmi rendszert, s a Charta-mechanizmuson belül többször volt jelentés-felelős magyar ügyekben.

A kisebbségi törvény jelentőségét elsősorban az adja, hogy az alkotmányosan megalapozott magyar kisebbségvédelem kiemelkedő törvényéről van szó. A másik kiemelkedő törvény az esélyegyenlőségi törvény. A nemzetközi közösségvállalásban érintetteként szívesen hangsúlyozzuk a kisebbségvédelem és az emberi jogok tekintetében a nemzetközi együttműködés fontosságát, a valódi súlypont azonban az nemzeti védelmi rendszerekben van. Ezekhez képest a nemzetközi mechanizmusok csak kiegészítő feladatot

Bajtai László felvételei

tudnak ellátni és bizonyos iránymutatásra képesek. A súlypontot ettől függetlenül a belső mechanizmusok működése adja. Tizenöt esztendő hosszú idő, így lehetőség nyílik az eredmények és a gondok számbavételére. Bár egy ilyen ünnepélyes alkalomkor elsősorban az eredményekről illik szólni, némileg azonban csábítást érzek arra, hogy egy-két problémára is utaljak.

A kisebbségi törvény létrehozásakor a megítélésem szerint három célt követett. Az első a magyarországi kisebbségek nyelvi-kulturális asszimilációjának megállítása volt. A második a kisebbségek történelmi sérelmeinek orvoslása. Végül, de nem utolsó sorban a harmadik a magyar állam nemzetközi pozíciójának megerősítése volt abban az alkotmányos feladatának ellátásában, hogy a határon túli magyar közösségek érdekében cselekedjék. Amennyiben e szándékokkal vetjük össze a tizenöt esztendő történéseit, akkor megállapítható, hogy vannak eredmények, de maradéktalanul egyik célt sem értük el. A kisebbségi törvény jelentőségét elsősorban az adja, hogy közjogi intézményt hozott létre a kisebbségek politikai képviselői érdekében. Ez a kisebbségi ön-

kormányzati rendszer, amely keretet és lehetőséget teremt a nyelvi, kulturális identitás megőrzése érdekében történő cselekvésre. A törvény jelentőségét fokozza, hogy nem csupán egyéni, hanem kollektív jogokat is elismer. Az identitás szabadságának megvallására épít, s ennek érdekében külön hangsúlyt helyez a kulturális autonómiára, a saját intézményrendszer átvételére és fenntartására. Mindez szorosan kapcsolódik a hidegháború utáni nemzetközi jogi és európai jogfejlődéshez. A hatékony közéleti részvétel joga jó néhány fontos dokumentumban megfogalmazásra került, így az 1992. évi ENSZ közgyűlési nyilatkozatban vagy az Európai Kisebbségi Keretegyezményben, illetve az EBESZ koppenhágai nyilatkozatában. Az identitás védelmét a korábban említett Keretegyezmény alanyi jogként fogalmazza meg. A saját kulturális intézményrendszerhez való jogot pedig a Keretegyezmény, illetve a Kisebbségi Nyelvi Charta védi. Következésképpen tehát megszületésekor a magyar törvény, megelőzte az említett két fontos európai dokumentum, a Keretegyezmény és a Kisebbségi Nyelvi Charta elveit.

Mit tekinthetünk fő eredménynek a törvény hatásait illetően? Azt gondolom, hogy egyértelmű pozitívum és jól tapintható eredmény a kisebbségi öntudat és identitásvállalás megnövekedése Magyarországon. Ugyancsak jelentős eredmény – bár nyilvánvalóan nem teljes – a kulturális autonómia intézményrendszerének megteremtése és átvétele. Nagyon jelentősnek tartom továbbá a kisebbségi önkormányzati rendszer működését abból a szempontból is, hogy számottevően hozzájárult a kisebbségi érdekképviselet megerősítéséhez (és ily módon a kisebbségeket érintő problémák politikai napirendre vételéhez mind a helyi mind az országos szinten).

Ha a problémákról is szó lehet, akkor itt is utalok néhány dologra. Az egyik ilyen – a Kisebbségi Nyelvi Charta végrehajtása szempontjából különösen szembetűnő – kérdés a kisebbség hivatali, tehát közigazgatási és bírósági, nyelvhasználatának formális lehetősége. Ez azt jelenti, hogy a törvényalkotás szintjén minden a legnagyobb rendben van, ugyanakkor a végrehajtás erősen korlátozott. Csak nagyon kevés tényleges példa van arra, hogy például egy bírósági eljárást részben vagy egészében kisebbségi nyelven folytatnának le, de arra is, hogy a közigazgatásban érdemben és írásban használnák a kisebbségi nyelveket. A Keretegyezmény és a Charta alapján nem csupán a jogszabályoknak kell a helyükön lenniük, hanem a végrehajtás és a végrehajtást elősegítő infrastruktúra megléte is döntő jelentőségű

az azokból fakadó kötelezettségek végrehajtása szempontjából.

Nagy szükség van a kétnyelvű oktatás fejlesztésére. Arra tehát, hogy a kisebbségi nyelvi identitás megmaradása érdekében olyan oktatási keretek legyenek biztosítva, amelyek között a tantárgyaknak legalább egyharmadát – tehát szaktárgyakat is – kisebbségi anyanyelven lehet tanulni. Arról van szó, hogy a nagyon különböző nyelvtudással iskolába érkező diákok esetében a kisebbségi nyelv idegen nyelvként történő heti 4 vagy 5 órában való tanulása nem jelent kellő biztosítékot a nyelvi kulturális öntudat és kompetencia megmaradásához, fejlesztéséhez. A kisebbségi önkormányzatok joggal büszkék azokra az intézményekre, amelyek teljes mértékben kisebbségi nyelvet használnak. Ezek azonban inkább világitótoronynak tekinthetők és a világitótoronyok mellett egyéb fényforrásokra, azaz kétnyelvű oktatási intézményekre van szükség.

Külön szeretnék szólni a roma problémákról. Megítélésem szerint – s ezzel persze nem vagyok egyedül – e gondok alapvetően diszkriminációs, illetve szociális természetűek. Következésképpen az identitás védelmére szolgáló kisebbségi törvény nem megfelelő keret ezek megoldására. Ugyanakkor feltétlenül hozzá kell tenni, hogy a kisebbségi önkormányzati rendszer vezetett el a romák politikai érdekképviseletének megerősödéséhez. Ilyen értelemben, a problémák felvetése és az érdekképviselet területén mégis van számukra is jelentős hozadéka a kisebbségi törvénynek.

Végül a kisebbségi törvény fejlődéséről, illetve további fejlődéséről szeretnék néhány szót szólni. A kisebbségi törvény tizenöt éve született meg és azóta folyamatosan hatályban van, bár a szövegét módosították. Ez a tizenöt esztendő azt mutatja, hogy – az esélyegyenlőségi és antidiszkriminációs törvény mellett – a hazai kisebbségvédelem megfelelő alapjául szolgál. A 2005. évi módosítás révén előrelépés történt a kisebbségi önkormányzatok tényleges képviseleti jellegének megerősítésében.

Ha a haladás irányát próbáljuk feltérképezni, akkor a megítélésem szerint a szimbolikus jellegű jogalkotási manifesztációtól a jogi értelemben kikényszeríthető jogok felé történő elmozdulás érzékelhető. Afelé tehát, hogy a kisebbségi törvény valóban bírói, közigazgatási úton kikényszeríthető jogokkal szolgáljon a kisebbségi nyelvi és kulturális önazonosság megőrzéséhez, valamint továbbfejlesztése érdekében. Márpedig, ez nem jelentéktelen dolog!

Köszönöm szépen a figyelmet.

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu

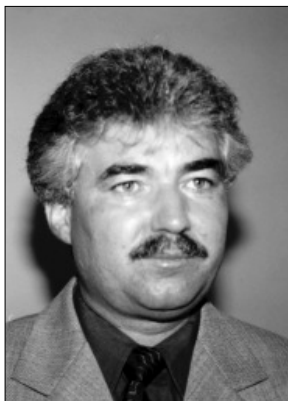
A Kisebbségi törvény működése az önkormányzatok szemszögéből

Fuzik János előadása

Kisebbségi törvényünk 15. évfordulóját ünnepeljük és nekem az a megtiszteltetés jutott osztályrészemül, hogy a 10. évfordulót követően öt évvel, ismét elmondhatom a gondolataimat.

Előadásomban az önkormányzatokon – idő és kellő tapasztalatok hiányában – elsősorban az országos kisebbségi önkormányzatokat fogom érteni, nem megfélemlítve és legalább érintve a helyi és területi kisebbségi választott testületeket. Természetesen tudatában vagyok annak is, hogy a tizenhárom országos kisebbségi önkormányzat hazai nemzetiségi gyökerei, feltételei és lehetőségei jelentősen eltérnek egymástól, ezért főként az Országos Szlovák Önkormányzat tapasztalataira támaszkodom. Ugyanakkor valóban nagy megkönnyebbülést jelent számomra, hogy előadótársaim is osztoznak velem a rendkívül széleskörű, sokrétű nemzeti és etnikai kisebbségi problémakör kibontásában. Hiszen hallottunk a törvény születéséről, kulturális autonómiának építéséről, nem kell bővebben kitérnem közigazgatási nehézségeinkre se. Az országgyűlési biztos úr előadásában jelzett megvalósulatlan ígéretekéről pedig mindnyájuknak vannak elképzelései. Magam is úgy vélem, hogy ez a törvény lehet a Magyar Országgyűlés rossz lelkiismeretének egyik oka. Időről időre megkísérti ugyan a képviselőházat, hogy a törvény ominózus 20.§-sal megoldatlan parlamenti képviseletünkről, vagy a 2005. évi módosításnál a helyi önkormányzati kedvezményes mandátumra vállalt kötelezettséggel kezdjen valamit, de a tisztelt Ház a maga alkotta törvények tekintetében mégsem igen mutat jogkövető magatartást. Mert hát, hiányzik a politikai akarat! Szerencsésebb tájakon már jó kétszáz esztendeje, a nagy francia forradalom idején szétválasztott a törvényhozói és végrehajtói hatalom...

A Kisebbségi törvény születése óta megoldatlan, törvényileg garantált parlamenti képviseletünkről nem kívánok többet szólni. Ezúton szeretnék viszont köszönetet mondani a 2. Kisebbségi Keretastalt létrehozó kisebbségi országgyűlési biztos úrnak. Koordinálásával és munkatársai közreműködésével ugyanis ezen a fórumon megszületett „A nemzeti és etnikai kisebbségek országgyűlési képviseletét szabályozó törvény koncepciója”, amelyet a parlamenti pártok vezetői állítólag rokonszenvvel fogadtak. Nem először, bár közben lepergett öt, tíz, tizenöt esztendő... Mára azonban ez a politikai cirkusz nem csupán a kisebbségi önkormányzatok és közösségei, hanem a hazai közvélemény, a szomszédos országok és új nagy családunk, az Európai Unió országai számára is visszatetsző. Sőt, esetenként visszaütő.

A most tizenöt éves Kisebbségi törvény jelentősége a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek számára azonban így is vitathatatlan. Egyrészt meghatározta őket magukat, mint a társadalom államalkotó tényezőit, másrészt olyan jogosítványokkal ruházta fel őket helyi, országos, majd megyei szinten, amelyekkel hatékonyan tudnak tenni nemzetiségi kultúrájuk, nyelvük megőrzéséért. Ezek sikerét bizonyítják a hazai szlovákság esetében a népszámlálási és választási adatok.

Helyi szlovák önkormányzataink szerény költségvetésükből támogatják az óvodai nevelést, iskolai oktatást, a helyi kulturális együtteseket. Nem ritkán élnek egyetértési (tehát vétó-) jogaikkal is a helyi nemzetiségi iskolák ügyében. Emellett egyre gyakrabban veszik át nem csupán működtetésre, hanem tulajdonba is a helyi szlovák tájházakat, néprajzi gyűjteményeket.

A területi, azon belül is a megyei önkormányzatok a legutóbbi kisebbségi önkormányzati választások során alakultak. Keresik a helyüket. Nem minden megyében működtek olyan megyei kisebbségi önkormányzati vegyes bizottságok, amelyek ma már kötelezően segítik ezeknek a testületeknek a munkáját.

Talán túlzásnak tűnik, de úgy vélem, hogy a kisebbségi törvény egyik nagy nyertese, ugyanakkor kárvallottja is az országos kisebbségi önkormányzati rendszer. Öt évvel ezelőtt nagyra értékeltük, és elismerjük ma is, hogy az intézmények átvétele és alapítása, amelyre akkor nyílt központi költségvetési keret 440 millió forint értékben, új minőséget hozott a munkánkba. Intézményfenntartók s később iskola-fenntartók is lettünk, ami nem egészen ugyanaz.

Az Országos Szlovák Önkormányzat ma már tíz különböző intézményt működtet. A legnagyobb feladatot több mint 900 gyerekkel és másfél száz alkalmazottal a három szlovák iskola adja Békéscsában, Szarvason és Sátoraljaújhelyen. A kisebbségi törvény 2005. évi módosítása egyik legfőbb erényének azt tartom, hogy az intézményfenntartói, kulturális autonómiát építő folyamatok támogatására törekedett. Helyenként kicsit túlhajtotta, aminek következtében hónapokon belül olyan értelemben kellett módosítani a módosítást, hogy az országos kisebbségi önkormányzatok felállítandó hivatalai nem „központi” költségvetési szervek, hanem csak egyszerűen költségvetésiek. Anyagi fedezet hiányában azonban ennek sem egyszerű eleget tenni. Hiszen nincs pénzük a törvényben megkövetelt, megfelelő minőségű munkatársak felvételére, miközben a felügyeleti ellenőrző szervek ezt a Kisebbségi és

az Államháztartási törvény szerint minden további nélkül megkövetelhetik.

Nézzünk egy konkrét példát! Egy 2500 lelket számláló pilisi szlovák település éves költségvetése 300 millió forintra rúg. Tíz hivatali alkalmazottal dolgozik. Természetesen olyan területeket is ellát (gyámügy, egészségügy, szociális hálózatot stb.), amelyekkel egy országos kisebbségi önkormányzatnak nem kell megbirkóznia. De kell mással! Az Országos Szlovák Önkormányzat idei költségvetése meghaladja az egy milliárd forintot, a hivatalában ugyancsak tíz fő dolgozik. Vannak még tehát tartalékai a kisebbségi törvénynek, pontosabban az arra épülő finanszírozásnak.

Ennek kapcsán említést érdemel a módosított kisebbségi törvény azon vívmánya, hogy az országos önkormányzatok és intézményeik költségvetési támogatását az országgyűlés védettebb fejezetébe helyezték.

Nem felejtjük el, milyen hosszú előkészítő munka és országgyűlési pártgyezetetés előzte meg a 2005. október 26-án elfogadott törvénymódosítást, amely már új választójogi előírásokat is tartalmazott. Mégis úgy éreztük, hogy a sokévi halogatás, majd a hirtelen „felpörgetés” nem használt a törvény minőségének. Nagyon sok a visszautalás az országos és területi önkormányzatok kötelezettségeit illetően a helyi testületekre. Így adódott például, hogy az Országos Szlovák Önkormányzatnak évente legalább egyszer közmeghallgatást kellene tartania, vagy közgyűlési üléseire meg kellene hívnia a területileg illetékes (?) jegyzőt vagy főjegyzőt. Az eskütételi kötelezettségről nem is szólva, amelynek helyi, megyei és országos szinten is eleget kellett tennie több képviselőnknek. Megalázó volt az utóbbi elmaradása miatt három országos önkormányzatnál megismételni a közgyűlésük megválasztását. Csak azért nem többnél, mert az időben később alakulók, okulhattak a sorsunkból. Ennek kapcsán nem könnyű elfelejteni, az Országos Választási Bizottság cinikus hozzáállását, vagy az életünkbe bevonuló közigazgatási hivatalok totális felkészületlenségét.

A törvény a kisebbségi önkormányzatok működési, érdekképviseleti és intézményfenntartói funkciói mellett joggal szentel nagy teret azok megválasztásának is. A három éve módosított jogszabályok – bár az országgyűlésben elfogadott formájukban okoztak számunkra meglepetéseket is – túlnyomórészt működőképesnek bizonyultak. Tartottunk a választói névjegyzéktől, de sikeresnek bizonyult. A jelölő szervezetek kizárólagos jelölt-állítási joga a szlovák területen gyakorlatilag teljesen kiszűrte a nem oda valókat. A törvény azon módosítása, amely működésünk biztonsága érdekében megszüntette a háromfős testületeket és a minden helyi kisebbségi önkormányzat öttagúvá vált, még inkább rávilágított arra, hogy tarthatatlan az országos önkormányzatok elektori rendszerben történő megválasztása. Hiszen egy, csak néhány száz lelket számláló településnek – ahol alig jött össze 30 regisztrált választó –, ugyanúgy 5 elektora van, mint egy megyeszékhelynek. Van olyan megyénk, amelyben huszonkét helyi önkormányzat működik, de a regisztrált választóik száma például Tótkomlós és Szarvas választóinak a háromnegyedét sem éri el. Amíg azonban ennek a két városnak 10 elektora van együtt, az adott megye 110 elektorral vesz részt a választásokon.

Ne feledkezzünk meg arról sem – és ez már minden országos önkormányzatot egyformán érint –, hogy a jelenlegi választási procedúra csaknem egy évig elhúzódik! Tehát, a négyéves választási ciklus egynegyedét töltjük választásokkal! A megoldást a helyi mellett, területi és országos szinten is a közvetlen választások jelenthetik.

Bízom benne, hogy a Kisebbségi törvény, mint élő, alakítható és módosítható jogszabály, folyamatosan választ ad a gyakorlat kérdéseire. Annál is inkább, mivel munkánk során ez a minden napi támaszuk. Megérdemli hát, hogy megünnepeljük, de – ahogyan ez a Miniszterelnöki Hivatal három munkacsoportjában, a kisebbségi ombudsman hivatalában és más, fórumokon zajlik is – holnaptól ismét lássunk neki a tökéletesítésének!

Köszönöm a figyelmüket!

Kedves Barátunk!

Köszönjük, hogy a Filantróp Társaság Barátság Egyesületének, mely a **Barátság** című folyóirat kiadója, juttatta személyi jövedelemadójának 1%-át: 23 742 Ft-ot. A pénzt a lap megjelenítésére fordítottuk. Kérjük, gondoljon ránk ismét, amikor 2008. évi személyi jövedelemadójának 1 százalékáról rendelkezik és kedvezményezettként a Filantróp Társaság Barátság Egyesülete adószámát:

18037511-1-43

tüntesse fel. Zárt borítékban, adóbevallásával együtt küldje meg az Adóhivatalnak. Fontos, hogy Ön a borítékon megadja nevét, lakcímét és adóazonosító jelét is.

Köszönettel és tisztelettel:

Mayer Éva
elnök